

Danmark i Finlands utrikeshandel.

Av Kaarlo Hildén.

Handelsförbindelserna mellan Danmark och Finland har gamla anor. Delvis beror de helt säkert på likartade samhälleliga, kulturella och historiska förhållanden, vilka alltid är ägnade att underlätta umgänget mellan folken. Men de är också geografiskt betingade. De bägga länderna gränsar till Östersjön, som sedan hedenhös utgjort en viktig naturlig handelsled. Danmark bildar dessutom ett brohuvud till kontinenten och ligger invid utfartsportharna till världshaven, och detta gynnsamma trafikgeografiska läge har skapat möjligheter för en betydande transitohandel, som bl. a. Finland kunnat dra nytta av. Härtill kommer slutligen, att Danmark och Finland uppvisar till sin fysisk-geografiska byggnad och ekonomiska struktur så stora olikheter, att de i viktiga hänseenden kan sägas vara varandras direkta motsatser.

Finland är som känt Europas relativt skogrikaste land. Enligt den senaste linjetaxeringen¹⁾ täcker skogen 71.1 % av landets yta. Även absolut taget är skogstillgångarna mycket betydande och överträffas endast av skogarna i Sovjetunionen och (efter de senaste landavträdelserna) i Sverige. Av stor betydelse är att virkesförrådet består till övervägande del av barrträd (53 % tall, 28 % gran), som tack vare sin tätfibrihet, mjukhet och stora hållfasthet har stor efterfrågan på världsmarknaden. Skogarnas årliga tillväxt uppskattas till ca 41 milj. m³; av denna mängd kunde man, enligt vad en expert räknat ut, bygga upp en 37 meter hög och 1 meter bred massiv mur från Hangö udd i söder till Utsjoki i höga Norden — ett exempel, som ger en antydning om de enorma nationalekonomiska

1) För närvarande pågår en ny riksomfattande linjetaxering, den tredje ordningen, vars resultat inte ännu föreligger. De i texten angivna uppgifterna hänför sig till taxeringen 1936—38, men med beaktande av arealförlusterna enligt fredsfördraget 1944.

miska värden som ligger förborgade i landets skogar. Av betydelse är också, att virkesmängderna med lätthet kan flottas från avlägsna vrår av landet till havskusten tack vare rikedomen på stråtar och älvar. Intet under, att skogen givit upphov åt en mångförgrenad industriell produktion och att exporten helt domineras av skogarnas alster: trävaror, cellulosa och slipmassa, papper, papp och kartong, faner, trådrullar etc. Dessas sammanlagda andel (enligt värdet) utgjorde före andra världskriget ca 80—85 % av hela utförseln och uppgick under åren närmast efter kriget till 90 % eller mer. Man kan med fog säga, att skogen utgör själva ryggraden i Finlands ekonomi, landets "gröna guld".

En helt annan och vida blygsammare roll spelar skogen i Danmark — både i landskapligt och ekonomiskt hänseende. Danmark är ju ett av Europas skogfattigaste länder — endast ca 9 % av landytan utgörs av skogmark. Oliktigheterna i skogstillgångarna mellan de bägge länderna framgår tydligast av det faktum att medan skogsarealen i Finland per capita är 5.1 ha (före kriget 7.2 ha), är den i Danmark endast 0.09 ha. Också de danska skogarnas karaktär är helt annan än de finska. På öarna och östra Jylland är boken det nästan enda skogbildande trädet och uppträder mestadels som kulturskog; endast på västra Jylland gör sig (den planterade) barrskogen gällande. Danmark är m. a. o. i behov av de produkter som dess skogrika nordiska grannar, bland dem Finland, har att bjuda på.

I jämförelse med skogen intar den odlade jorden en anspråkslös plats i det finska landskapet. Det hårda klimatet, den korta växtperioden, den stembundna terrängen och karga jormånen samt den därmed sammanhängande glesa bebyggelsen har medfört, att blott ca 8 % av landets areal är åker. Endast i kustbältet, där bördiga marina avlagringar utjämnat terrängen, utbreder sig ställvis vidsträckta odlingsfält, men också i dessa tätast befolkade områden döljer skogen flerstädes de till kulturlandskapet hörande formerna för blicken. Det bör emellertid samtidigt framhållas, att åkerarealen är i förhållande till folkmängden rätt betydande, vilket resulterat i att landet före andra världskriget var nära nog självförsörjande ifråga om livsmedel: under åren 1934—38 kunde Finland försörja sig med egen lantbruksproduktion till 82 %, år 1938 till 97 %. Det är vidare att märka, att åkerjorden utnyttjas framför allt till odling av foderväxter, vilket betyder, att husdjursskötseln utgör det centrala inslaget i jordbruket. Ifråga om brödsäd kunde landet år 1938 tillfredsställa endast 90 % av sitt behov, medan där-

emot med avseende på mjölkhushållningsprodukter ävensom kött och ägg förelåg ett exportöverskott, som för förstnämnda produkter steg till 18 %, för kött till 3 % och för ägg till 116 % av den inhemska konsumtionsvolymen. På 1930-talet representerade dessa varor ca 10 % av hela utförseln. Kriget och de av fredslutet betingade landavträdelserna har dock i kännbar grad förändrat läget. Enligt nyligen gjorda kalkyler var Finland år 1950 självförsörjande med avseende på brödsäd till 61.3 %, år 1951 till 58 %, samtidigt som utförseln av husdjursprodukter mycket avsevärt minskat eller rentav avstannat. Sockerbetsproduktionen uppvisar visserligen en förbättring i jämförelse med förkrigstiden, men kan inte ens nu fylla mer än ca 15 % av behovet.

Ifråga om odlingsmarkens relativa utbredning utgör Danmark en diametral motsats till Finland. I Danmark, där jordbruket tack vare ett mildt klimat, plana eller svagt kuperade ytformer och riklig förekomst av bördig moränlera har utmärkta naturliga förutsättningar, täcker åkern omkring $\frac{3}{4}$ av landytan, på de större öarna ännu mer. Mer än i något annat nordiskt land präglas det danska landskapet av den intensivt utnyttjade åkerjorden. Ja, det är ett anmärkningsvärt faktum, att den relativa utbredningen av åker och skog i Danmark och Finland förhåller sig omvänt proportionellt till varandra: odlingsjorden i Danmark upptar procentuellt ungefär samma areal som skogen i Finland, medan åkern i Finland har nästan exakt samma procentuella utbredning som skogsarealen i det skogfattiga Danmark. Inte för utan spelar livsmedlen från jordbruket i den danska utförseln nära nog samme roll som skogsprodukterna i Finlands export.

I ett avseende liknar emellertid den danska jordbruksproduktionen den finska. I likhet med vad förhållandet är i Finland har spannmålsodlingen till brödsäd kommit i efterhand och produktionen har i främsta rummet inriktats på förädlade animaliska produkter, såsom smör, fläsk och ägg. Detta betyder självfallet, att exporten av danska jordbruksvaror inte kan under normala år påräkna någon större avsättning i Finland. Det bör dock tilläggas, att den danska lantbruksproduktionen omfattar också sådana varor, såsom betsocker och frukter, som av klimatiska orsaker inte kan frambringas i Finland i tillräckliga mängder och vilka därför måste ingå den finska införseln.

I detta sammanhang bör kanske också påpekas, att fisket intar en helt annan plats i det danska än i det finska näringslivet. Till Finlands förfogande står ju endast de norra delarna av Östersjöns

brackvattensbäcken, vars fiskproduktion är ringa och omfattar praktiskt taget inga egentliga havsfiskar, medan Danmark öppnar sig även mot Nordsjön, ett av Europas fiskrikaste hav. Det danska saltsjöfisket är givande och fångsten utgör en inte oviktig exportvara, låt vara av långt mindre betydelse än lantbruksprodukterna.

Men Danmark är inte blott ett agrart land, även om jordbruket utgör grundvalen för det danska näringslivet. Också industrien har nått en hög standard och fått en sådan betydelse, att drygt en tredjedel av landets befolkning får sin utkomst av industri och hantverk. Sannt är visserligen, att industrien i hög grad vilar på jordbrukets avkastning, men vid sidan av de på inhemska råvaror baserade livsmedelsindustrierna har flera andra grenar fått en stark förankring i Danmarks näringsliv — trots avsaknaden av fossilt bränsle, vattenkraft och järnmalm. Det är ett märkligt faktum, att metall-, maskin- och varvsindustrien blivit med avseende på antalet däri sysselsatta arbetare Danmarks största industri, ehuru nästan all metall som användes måste importeras i mer eller mindre bearbetat skick. Det är skäl att här särskilt understryka, att industrien nått en sådan kapacitet, att dess alster inte blott förmår tillgodose det inhemska behovet, utan intar också en mycket betydande plats — den andra i ordningen — på exportlistan.

I Finland däremot har industrierna — förutom de vilka förädlar skogsprodukter — under hela förkrigstiden övervägande eller utslutande byggt på avsättning i hemlandet. I Finlands import har därför som viktiga poster ingått färdiga industrialster samt maskiner, apparater och transportmedel, alltså varor, som de danska industrierna producerar i exportsyfte. Och behovet minskades ingalunda efter fredsslutet, då det gällde att i form av varuleveranser betala ett ytterst betungande krigsskadestånd. Av leveranserna utgjordes endast ca $\frac{1}{3}$ av trävaror och andra skogsindustriprodukter, alltså av Finlands naturliga exportvaror, medan ca $\frac{2}{3}$ skulle erläggas i maskiner, apparater och industriella anläggningar, fartyg och kabelprodukter, d. v. s. i varor, för vilkas framställning kapaciteten av landets metallindustrier inte på nära nejder förslog.²⁾

²⁾ Hela krigsskadeståndet erlades till fullo efter 8 arbetstunga år på den stipulerade dagen, den 19 sept. 1952. „Skadeståndståget“, som under dessa år passerat östgränsen, fullastat med varor, hade då nått en längd av 3,437 km och de färdigbyggda fartygen, som seglat österut, en sammanlagd längd av 29.5 km. Vilken jätteprestation leveranserna betydde för ett fattigt och krigshärjat land framgår bl. a. därav, att de enligt experters beräkningar motsvarade ca 570—600 milj. aktuella dollar (skadeståndet fixerades inte i nudollar, utan i en mer eller mindre fiktiv valuta).

Det är inte nödigt att här ingå på en närmare jämförelse mellan det danska och finska näringslivet. De strukturella olikheterna torde framgått redan av vår knapphändiga översikt. Man frågar sig nu: vilken andel har Danmark i Finlands utrikeshandel? Svaret ges i tre diagram, vilka omfattar perioden 1917—1952, alltså Finlands självständighetstid. Det första diagrammet anger värdet av Finlands varuutbyte med Danmark i procent av landets hela handelsomsättning, det andra värdet av Finlands export till Danmark

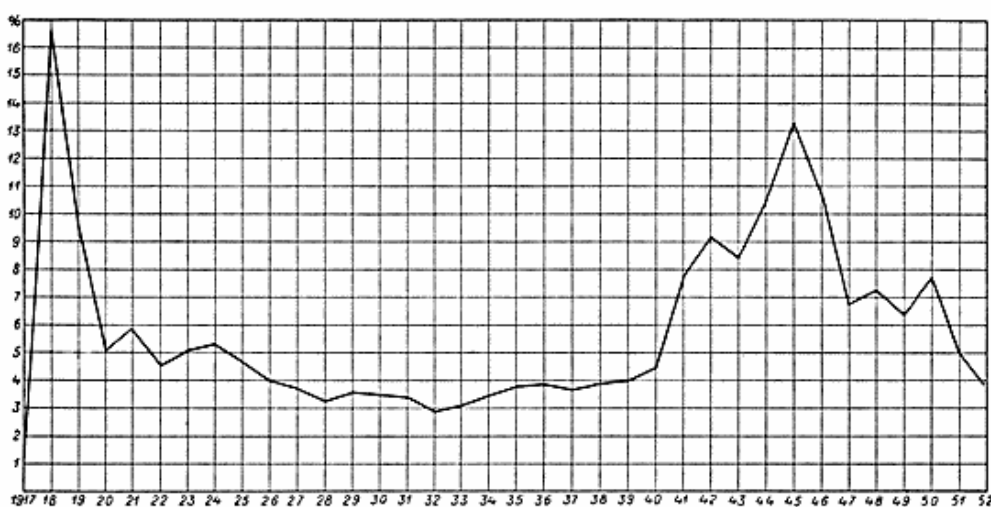

Fig. 1. Det finsk-danska handelsutbytet i procent av Finlands hela handelsomsättning.

i procent av landets samlade export, det tredje importen från Danmark i procent av Finlands hela import. I de bägge senare diagrammen anger den heldragna linjen värdet av de varor som försålts till, resp. inköpts från Danmark, den streckade linjen (åren 1935—39 och 1947—52) värdet av finska varor, som konsumerats i Danmark, resp. danska ursprungsvaror.³⁾

Hela *handelsutbytet* med Danmark (diagr. 1) har under mellankrigstiden, alltså under "normala" år, varit rätt konstant, vanligen 3—4 %. Värdet kan synes litet, men det är att märka att Danmark

³⁾ I den finska handelsstatistiken upptas som *försäljningsland* „det land till vilket varan blivit såld eller till försäljning eller i annat syfte slutligen destinationerad“. Såsom *konsumtionsland* upptas det land „i vilket varan är avsedd att användas“. Med *inköpsland* avses det land „varifrån varan blivit inköpt eller för försäljning eller i annat syfte avsänd till Finland“. Som *ursprungsland* upptas „i fråga om naturprodukt det land, där varan erhållit den form av förädling, i vilken den inkommit till landet“. — Uppgifterna för åren 1940—46 ang. konsumtions-, resp. ursprungsland är otillförlitliga, varför de inte införts i diagrammen.

under denna period överträffades endast av Storbritannien, Tyskland, U.S.A., Belgien, Holland och Sverige. Danmark låg på sjunde plats bland Finlands handelspartners, vissa år på sjätte plats. De bägge topparna i kurvan representeras av krigsåren (första och andra världskriget), då Danmark ryckte upp till en av Finlands förnämsta handelskunder; till dessa tider är det skäl att senare återkomma. Efter andra världskrigets exceptionella tider har handelsutbytet med Danmark visat en påtaglig tendens att stiga — Danmarks andel efter år 1947 har utgjort 4—8 % och Danmark har legat t. o. m. på tredje eller fjärde plats bland Finlands handelspartners.

Vad *exporten* till Danmark vidkommer ger diagram 2 vid handen, att den under "normala" år mellan de båda krigen utgjort ca 2—4 % (medeltalet för åren 1920—39 är 3.4 %), men efter andra världskriget avsevärt stigit, till ca 3½—7 %. Vidare visar diagrammet (jfr. den streckade linjen) som ett anmärkningsvärt faktum, att så gott som hela exporten utgjorts av finska varor, som förbrukats i Danmark — endast en bråkdel är sådana, som inköpts för vidare befordran.

Importen från Danmark uppvisar nästan genomgående något större värden än exporten till Danmark: mellan de bägge världskriegen utgjorde importen 3—6 % (medeltal åren 1930—39 4.2 %) av Finlands totala införsel, efter kriget 4—7 %. Härvid bör emellertid observeras, att en inte oväsentlig del av importvarorna utgörs av transitogods eller varor, som importerats till Danmark och där undergått förädling. Dessa varor (skillnaden mellan den heldragna och den streckade linjen) representerade åren 1935—39 inte mindre än 22—25 % av hela importvärdet, efter kriget ca 10—15 %. Denna betydande transitohandel får sin förklaring inte blott av Danmarks gynnsamma trafikgeografiska läge, utan också av dess frihamnsinstitution, som möjliggör omlastning och utskeppning till Östersjöländerna av varor som kommer sjövägen västerifrån.

Och vad är det som Finland exporterar till Danmark? Självfallet till övervägande del sina naturliga stapelvaror, d. v. s. trävaror och träförädlingsprodukter, som inte kan produceras i Danmark. Till dessa hör bl. a. sågade trävaror, faner, aspträ, fiberplattor, cellulosa, slipmassa, tidningspapper, kraftpapper, papp och kartong, pergament- och greaseproof-paper, tändstickor — en nog så mångsidig samling varor, vilka emellertid alla härstammar från Finlands "gröna guld". Sammanlagt har dessa utgjort över 90 %, en del år nära 100 % av hela exporten. Smärre poster representerades före

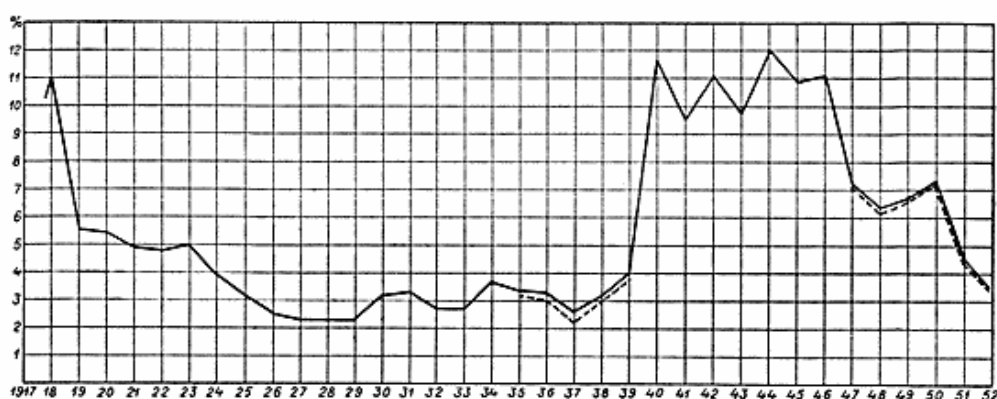

Fig. 2. Finlands export till Danmark i procent av Finlands hela export.

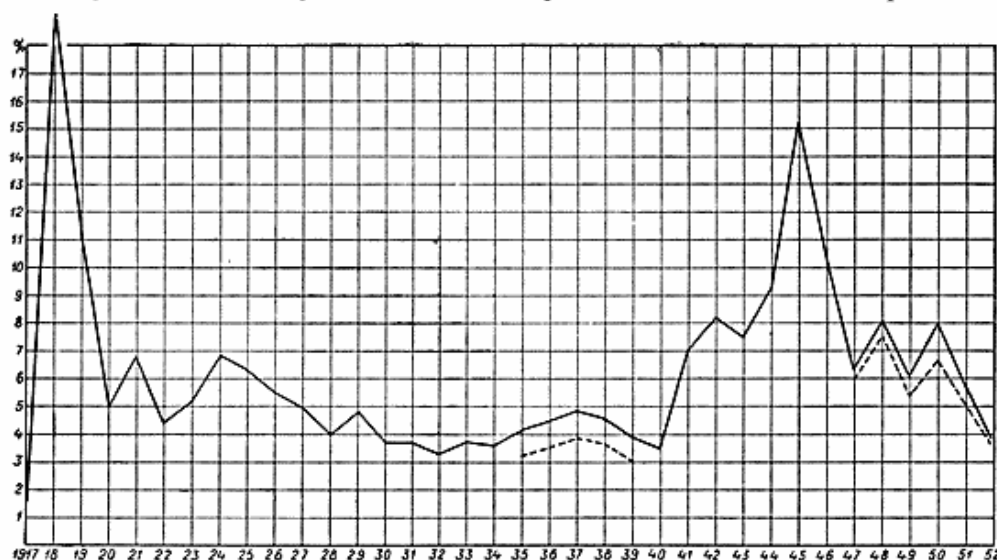

Fig. 3. Finlands import från Danmark i procent av Finlands hela import.

kriget av bl. a. lingon, metaller (koppar) och metallvaror. Efter kriget har utförseln visat tecken att i någon mån bli mångsidigare, om också skogsprodukternas andel förblivit någorlunda konstant (t. ex. 1949 94 %, 1950 91 %).

En vida mångsidigare bild uppvisar Finlands import från Danmark. En mycket betydande grupp utgörs av produkterna av landets högt drivna metall- och maskinindustrier, såsom maskiner, apparater och transportmedel. Vidare märkes vegetabiliska och animaliska oljor, frön, färger, lacker och fernissor, textilier och råvaror till dem, kemikalier och farmaceutiska ämnen, frukter, socker, kolonialvaror o. a., av vilka dock, såsom nämnts, alla inte är av danskt ursprung.

Ett kapitel för sig bildar krigstiden och åren efter fredslutet, vilka för Finland betydde en katastrofal försämring av livsmedels-

försörjningen och både för Danmark och Finland avspärrning från deras naturliga marknader. Under dessa år omfattade den danska exporten till Finland till mycket stor del jordbrugsprodukter, såsom mejerivaror, feta oljor, torrmjök, kött och köttkonserver, ägg och socker samt färsk frukt och fisk. Det kan inte nog understrykas vilken betydelse införseln från Danmark hade för den finska folkförsörjningen under dessa påfrestande tider — liksom också efter första världskriget, då Finland hade att genomgå liknande svårigheter. Den danska exporten utgjorde ett betydelsefullt bidrag till stabiliseringen av det brydsamma finska näringslivet — såsom f. ö. också den humanitära hjälp Danmark lämnade trots egna svårigheter. Men även som avnämare av finska exportprodukter spelade Danmark (se diagr. 3) en synnerligen viktig roll under dessa isoleringstider och underlättade därigenom Finlands möjligheter att utjämna sin ogynnsamma handelsbalans. Det är betecknande att Danmark under kriget låg på andra plats i Finlands utrikeshandel.

Handelsförbindelserna har efter kriget återgått i sina naturliga fåror. Därom vittnar bl. a. det handelsavtal som undertecknades i juni 1952 och som gäller tiden 1.7.52—30.6.53. Enligt fördraget skall Finland exportera till Danmark bl. a. 16,000 m³ kryssfäner, 30,000 ton cellulosa, 65,000 std. sågade trävaror, 400,000 kubikfot asp, 29,000 ton tidningspapper och 6,000 ton säckpapper, vidare kraftpapper för 22,500 Dkr., papp och kartong för 31,000 kr., träfiberplattor för 6,000 kr. samt en del produkter från metallindustrin. Danmark å sin sida exporterar som viktigare artiklar 3,000 ton socker, färsk frukt för 6 milj. kr., insulin och penicillin för 10 milj. kr., järn och metallprodukter för 20 milj. kr. samt maskiner och apparater för 50 milj. kr. ävensom mindre partier frön, kasein, oljor och fettsyror, farmaceutiska produkter och kemikalier, konstharts och färger etc. Såväl exporten som importen under nämnda tid uppskattas till ca 200 milj. kronor.

Summan spelar en ingalunda obetydlig roll i Finlands utrikeshandel. Det kan dock synas som om det trots allt låge en viss disproportion mellan värdet av den dansk-finska varuomsättningen och de strukturella olikheterna i Danmarks och Finlands näringsliv. Vid ett hastigt påseende skulle man måhända tycka, att olikheterna borde betinga ett större handelsutbyte. Danmark är ju inte tillnärmelsevis den största köparen av de finska stapelvarorna, trots att landet ligger nära intill Finland och saknar barrskog; — de viktigaste avsättningsmarknaderna ligger längre borta,

kring Nordsjön, där England intar första platsen. Detta sammanhänger självfallet med det faktum — och det har tidigare påpekats av flera författare —, att Danmark är ett alltför litet land för att kunna utgöra en tillräckligt stor marknad för Finlands (och de övriga fennoskandiska ländernas) väldiga utförsel av skogsprodukter. Endast världsmarknaden, främst representerad av de högindustriella och skogfattiga västeuropeiska länderna, är i stånd att absorbera det "gröna guld" i olika former, som Finland utför för att kunna betala införseln av allehanda nödvändighetsartiklar.

Danmark å sin sida har under normala tider ringa möjlighet att finna avsättning i Finland för sina viktigaste exportvaror, smör, fläsk och ägg, emedan de bägge länderna, såsom tidigare nämnts, inriktat sitt lantbruk i främsta rummet på produktion av animaliska livsmedel. Också Danmarks export måste av naturliga skäl främst söka sig till de tätt befolkade väst- och mellaneuropeiska länderna, vilka är i stort behov av animaliska födoämnen och mejeriprodukter.

För att till fullo kunna utnyttja sina exportmöjligheter är alltså både Finland och Danmark tvungna att söka sig ut på världsmarknaden. Och detsamma är fallet också ifråga om importen; såsom överhuvudtaget länder med litet invånarantal, ensidiga naturtillgångar och hög levnadsstandard är de bägge länderna starkt beroende av världsmarknadens varor av olika slag. De är, för att använda ett träffande uttryck av Nelson (1934, s. 155), "för högt kulturellt utvecklade för att ej behöva den stora världsmarknaden".

Detta konstaterande betyder likväl alls inte, att Danmark vore en "quantité négligeable" i Finlands utrikeshandel. Av vår översikt har framgått, att varuutbytet mellan de bägge länderna har naturliga förutsättningar, att det uppgått till betydande belopp och städse smidigt anpassat sig efter tidens krav. Samtidigt som Finland kunnat placera inte oväsentliga mängder av sina skogsindustriprodukter på den danska marknaden, har det från Danmark erhållit varor, som i fredstider varit av stor betydelse för den normala livsföringen och i kristider till ovärderlig hjälp för landets folkförsörjning och återuppbyggnad.

December 1952.

LITTERATUR.

- Atlas of Denmark. I. Editor *Niels Nielsen*. Copenhagen 1949.
Denmark. Published by the Royal Danish Ministry for Foreign Affairs and the Danish Statistical Department. Copenhagen 1952.
Finlands handel med Skandinavien, utg. av Finlands utrikeshandelsförbund, n:r 14 och n:o 17. Helsingfors 1949 o. 1951.
Finlands officiella statistik. Utrikeshandel. Årspubl. —70. Helsingfors —1951.
Hatt, Gudmund: De erhvervsgeografiske Muligheder for en udvidet Vareudveksling mellem de skandinaviske Lande. Geografisk Tidsskrift 37. København 1934.
Møller, Kristian: Nordisk Samhandel. København 1942.
Nelson, Helge: Sveriges utrikeshandel. Svensk geogr. årsbok 10. Lund 1934.
Nelson, Helge: Aktuella problem i Sveriges utrikshandel. Ibid. 15. Lund 1939.
Nordens länder i världsekonomin. Stockholm 1938.
Pipping, Hugo E.: Finlands näringsliv. 2. uppl. Helsingfors 1946.
Swedberg, Sven: Våra grannländers näringsliv. 2. uppl. Stockholm 1948.
-